

Hebraisk 2.0: Fra ultrakonservativ hebraiskundervisning til kunstigt intelligente undervisningsrobotter

Af lektor, ph.d. Martin Ehrensvärd

I 1800-tallet lærte mange bibelsk hebraisk som en del af deres studentereksamen. I 1864 valgte Danmark D.G. Monrad, der var magister i semitisk filologi, som statsminister (eller konseilspræsident, som det hed dengang). Siden dengang er det gået ned ad bakke. Det er efterhånden et stykke tid siden, man har kunnet uddanne sig til rigtig gammeldags semitisk filolog her i landet. Pr. 1. september 2018 gik studieadjunkt Karen Martens på pension. Dermed er en æra forbi, og et generationsskifte er sket, sådan da. En generation eller to af teologer uddannet fra KU har alle haft Karen som lærer. Hendes usædvanligt fine sans for pædagogik og dybe indsigt i hebraisk har været til kolossal hjælp og inspiration. Men det er slut nu. Karen skal ud at rejse i verden.

Jeg har overtaget alle Karens opgaver. Jeg har i en del år stået for Religions

Roots of Europe-uddannelsen ved fakultetet, og det fortsætter jeg med. Jeg er uddannet som semitisk filolog på den rigtigt gammeldags måde, ved F.O. Hvidberg-Hansen i Aarhus. Uddannelsen i hebraisk sprog og kultur på AU i 1990'erne foregik på den måde, at man tog hebraisk sammen med de teologistuderende, læste et langt større pensum og gik op til examen hebraicum i stedet for den teologiske eksamen. Efter to års studium uden nogen form for eksamen eller undervisning gik man så op til grunduddannelseseksamen, og efter videre to års selvstudium gik man op til kandidateksamen (når jeg siger 'man', så dækker det over i hvert fald to personer, som er gået den uddannelsesvej, hvoraf jeg er den ene, og den anden er Dan Enok Sørensen, hebraisklærer ved teologiuddannelsen ved Aarhus Universitet). Pensum til kandidateksamen var hele Biblia Hebraica, noget af Talmud, samt en række indskrifter på forskellige aramæiske dialekter. Den undervisning, der var på instituttet, bestod i alle årene af andre semitiske sprog. Hebraisk blev

anset for at være så simpelt, at der ingen grund var til at undervise i sproget efter hebraicum.

Timerne i hebraisk for teologer ved F.O. Hvidberg-Hansen tog typisk 25-30 minutter i stedet for de foreskrevne 45. Undervisningen foregik ved, at han læste udvalgte paragraffer af Johannes Pedersens hebraiske grammatik op for klassen, hvorefter han hurtigt hørte os i dagens lektie fra Ringgrens begynderbog. Brugen af Ringgren var en markant pædagogisk innovation. Tidligere begyndte man at læse Genesis 1,1 fra begyndelsen, men nu gik der to måneder med læsning af Ringgren, før vi begyndte på Genesis. Efter at have været lærer i et halvt år begyndte jeg at bruge en lille begynderbog, jeg selv var ved at skrive. Den blev til *Bibelsk hebraisk minigrammatik* og siden en del af Nielsen og Ehrensvårds *Bibelsk hebraisk grammatik*, som nu har været brugt i et årti ved KU. Princippet i den var og er, at man kan lære at læse og forstå hebraisk uden kendskab til andet end nogle få af de lydregler, der har drevet utallige mennesker til desperation igennem århundrederne. På den måde bliver hebraisk et lettere og mere overskueligt sprog at lære end de fleste klassiske sprog (bortset dog fra indlæringen af gloser). Når man så efter hebraiskeksamen har tilegnet sig en grad af færdighed, står man meget bedre rustet til at sætte sig ind i lydreglerne, for nu er de meget mindre abstrakte. Hvis man altså vil gå i dybden med sproget. I det hele taget har det længe været en trend inden for sprogundervisning at undervise voksne i sprog, lidt ligesom man underviser børn: Man udsætter dem for det givne sprog så

meget som muligt og er tilbageholdende med at tale om regler mm., før "lørneren" (eng. "learner"; sådan taler man i pædagogiske kredse om en person, der er ved at lære et fremmedsprog) har så meget fornemmelse for sproget, at reglerne giver umiddelbar mening og dermed er meget nemmere at huske.

Karen Martens arbejdede også med en forsimpning af hebraiskindlæringen og indførte en række tricks. En del af hendes pædagogiske innovationer er gået direkte ind i min egen værktøjskasse, fx termen 'dybt-godnat-verber' (HALAK, LAQACH, NATAN), som betegner de egentligt uregelmæssige verber på hebraisk, som der er meget få af, og som altså er dybt godnat, fordi man ingen regler har at følge. For nylig er min værktøjskasse i øvrigt blevet suppleret med udtrykket NATAN den SATAN, som kommer fra en studerende. Af andre gode huskereglere er der én for ordet for telt, som hedder 'OHEL. Her spørger man sig selv: *What did the Arab say, when his tent came down?* Huskereglere er afgørende, når man har at gøre med et sprog, der lyd- og glosemæssigt ligger så fjernt fra dem, de fleste af os kan tale eller læse.

Alle disse innovationer kan være gode nok, og de fungerer glimrende på gulvet foran klasserne. Men af stor betydning er også brugen af digitale redskaber. De sidste fem år har jeg på Religious Roots-uddannelsen undervist efter flipped classroom-modellen, hvor mine forelæsninger ligger på YouTube, og dagens lektie bl.a. indebærer at høre forelæsningen. Denne model har nogle markante fordele. De studerende kan sætte læreren på pause eller på repeat, og de kan i øvrigt høre fore-

læsningerne, når de vil, og genhøre dem op til eksamen. Og tiden i klassen kan bruges på øvelser, spørgsmål og dialog frem for envejskommunikation. Dermed skal jeg gentage mig selv i mindre grad, hvilket jeg har følt som en stor lettelse.

Samme model bruger jeg nu på teologiuddannelsen. I 2017 lavede jeg 200 videoer, hvor jeg grundigt grammatisk gennemgår hvert vers i pensum til hebraiskeksamen for teologer. Tilbagemeldingen fra de studerende har været overvældende positiv. Efter min mening er denne model det næste vigtige skridt i digitaliseringen inden for en del af fagene på universitetet, nemlig fag, der er forelæsningsbaserede og går igen år efter år, og hvor undervisningen har et lignende fagligt indhold. Men selv ad-hoc videoer brugt i undervisningen i sjældne fag kan være til nytte, og ikke bare for vores egne studerende. Jeg har således et par videoer om nørdede syriske sproglige problemer liggende på YouTube. De har dårlig lyd-kvalitet, men er alligevel oppe på ca. 800 unikke visninger, takket være at de er på engelsk, og at de lige har ramt en niche.

Visse grundlæggende digitale redskaber bruger de fleste lærere på teologi allerede: email, PowerPoint, LMS (Learning Management System, dvs. det system, der på KU kaldes Absalon), selvom det er de færreste af os (mig selv inkluderet), der bruger mere end en brøkdel af de muligheder, sådan et LMS giver. Af øvrige digitale værktøjer i universitetsundervisningen er følgende populære: gaming (altså læring via computerspil), infografikker, videokonferencer, online quizzer, podcasts og clickers (dvs. real-time menings- eller vidensmålinger til brug i

store klasser). Afhængigt af undervisningens og holdets karakter, og af hvad der nu tilfældigvis er udviklet inden for et givet fag, kan disse værktøjer være rigtig nyttige. Men det didaktisk mest relevante digitale redskab, som jeg ser i horisonten, er AI, altså kunstigt intelligens.

I mange år har der været tale om AI, og der har altid været forudsigelser om, at de snart kommer og revolutionerer verden. Men først inden for det seneste år eller to, som jeg har forstået det, har denne revolution været konkret. Først nu er der en markant stigning i de funktioner, som AI overtager. AI'er (altså kunstigt intelligente robotter; man taler om AI'er i flertal, når man peger på flere instanser af AI) har potentiale til at blive sublime undervisere, perfekt tilpassede den enkelte studerende. Inden for naturvidenskaben bruger man allerede rudimentære AI-systemer til konkrete undervisningsopgaver, nemlig forberedelse til klasseundervisning med en karbon-baseret lærer (altså et menneske). Også i Danmark er de nu begyndt at vinde indpas, i hvert fald i gymnasieundervisningen, som i øvrigt er langt foran universiteterne i brugen af digitale redskaber. I matematikundervisningen bruges på nogle gymnasier systemerne Abacus og Khan Academy, der begge tilpasser sig elevernes niveau. Det vil sige, at eleverne fx får spørgsmål, som bliver sværere i takt med, at de svarer rigtigt på tidligere spørgsmål.

Det er nemmere at lave en AI, der kan undervise i matematik, end at lave en, der kan undervise i fag som dogmatik eller bibelsk hebraisk, i kraft af at der inden for matematik mv. typisk lettere kan svares ja eller nej til, om et spørgsmål

er besvaret rigtigt. Desuden er der flere mennesker i verden, der prøver på at lære matematik. Men AI'erne kommer, og det ser ud til at være snart.

En stor fordel ved de digitale redskaber er, at de letter hverdagen for både lærere og studerende. Undervisning og indlæring bliver nemmere og behageligere. Det i sig selv er en vigtig udvikling, fordi det kan inspirere de studerende og øge chancen for, at de får lært det stof, de skal lære. Der er også god mulighed for, at niveauet af frustration nedbringes. Til en almindelig IRL (dvs. in-real-life) forelæsning kan det være svært at følge med hele tiden, og det kan give en potentielt meget demotiverende fornemmelse af ikke at kunne forstå emnet. Når forelæsningen ligger på YouTube, giver det de studerende fuld kontrol. Og det giver helt enkelt et bedre læringsmiljø – hvis man vel at mærke derefter mødes med læreren og klassen. Ren online læring (typisk på langdistance) har vist sig ikke at fungere særlig godt, fordi det fysiske møde i klassen er for vigtigt til at kunne undværes. Der sker åbenbart noget i et rum mellem lærer og studerende, og de

studerende imellem, som markant fremmer indlæringen.

Og når de studerende så møder op efter at have set forelæsningen, bliver klasseundervisningen typisk mere fængende, fordi dialogen om, hvad de studerende gerne vil enten diskutere eller forstå bedre, som regel er meget mere interessant end de fleste forelæsninger på universitetet.

Det er væsentligt at bruge disse redskaber med omtanke. Det er langt fra altid didaktisk relevant at bruge et givet værktøj. Fx har jeg i mange år lydoptaget mine timer på Religious Roots-uddannelsen og delt med de studerende som mp3-filer. Men jeg lægger mærke til, at færre studerende deltager i undervisningen. Den oplevelse svarer godt til en undersøgelse, der blev publiceret i foråret 2018, og som påpegede, at optagelse af undervisningen får færre studerende til at deltage, og at eksamensresultaterne lider under det. Men alt i alt kan jeg på det varmeste anbefale lærere og formidlere at undersøge de muligheder, digitale redskaber giver. Det er sandsynligt, at livet dermed bliver mere behageligt for alle parter.